

GOGA

Urša Majcen

VAJE Z RIBO

DRAME NI	9
VAJA Z RIBO	59
ORFEJ IN EVRIDIKA	125
OTROCI LUČI	297
Eva Mahkovic	
Fak / zakaj je tok težko govort	439

DRAME NI

DRAME NI

DRAMSKI LIBRETO PROSLAVE
OB DNEVU, KO SE JE STAVBA
SNG DRAMA LJUBLJANA
KONČNO SESULA V PRAH

Besedilo je bilo napisano v prvi polovici leta 2023, po tistem, ko je bila SNG Drama Ljubljana ob močnejšem nalivu poplavljenjena, po tistem, ko je bila stavba spoznana za neprimerno in nevarno, in pred tem, ko so se njeni uporabniki končno izselili. Dogodkov, ki so se odvili po njegovem nastanku, besedilo ne obravnava in jih ne upošteva.

Besedilo je bilo poslano na natečaj za izvirno dramsko besedilo, ki ga je leta 2023 objavila Drama, a ni prejelo nobenega odziva. Razen šušljanja, da je nekoga morda užalilo. Besedilo je bilo poslano Nini Rajić Kranjac, ki se na elektronsko sporočilo ni odzvala. Besedilo ni bilo poslano na natečaj za nagrado Slavka Gruma, ker se avtorici ni dalo več. Besedilo je avtorici zagotovilo delo v konkurenčnem gledališču.

Avtorica si najgloblje želi, da se stališče, ki ga besedilo zavzame do družbe, loči od osebnih odnosov ter spoštovanja, ki ga do nekaterih omenjenih oseb čuti. Zaveda se namreč, da so, tako kot v pričujočem besedilu, tudi v resničnosti zgolj neprostopoljni igralci v veliki parodiji sistema birokratizirane države. In poudarja, da se tudi sama zaveda lastne nekompetentnosti delovanja v kontekstu obravnavanega sveta.

Edino, kar je resnično bistveno, je neizogiben propad dotrajane institucije, o kateri govorimo.

Za vse omenjene.

Za dramo.

Režija

Nina Rajić Kranjac

Akterji proslave

(bivši) zaposleni v SNG Drama Ljubljana
(bivši) ministri in ministrice za kulturo Republike
Slovenije
(bivši) direktorji in direktorice
SNG Drama Ljubljana
(bivši) arhitekti nove stavbe SNG Drama Ljubljana

Prizorišče

ruševine SNG Drama Ljubljana, urejeno le toliko,
da je varno za občinstvo
razen stolov za občinstvo (tj. ostanki stolov iz dvorane) in
fotelja za povezovalko, oder ni posebej urejen –
je ruševina

Dress code

formalna črnina in harlekin rdeča, Drama merč,
predstavniki vlade v tradicionalno nesrečni vijolični,
Rozman v stalnem kostumu

Povezovalka

ves čas prisotna na levem delu odra na fotelju,
napoveduje v stilu šepetanja replik in didaskalij, le da
šepeta v mikrofonski
Gaja Pöschl

Glasbena oprema

Jurij Alič

Catering

Joži in Vesna
iz internega bara

Fotografije

Mediaspeed

Za varnost skrbi (bivša) varnostna služba SNG Drama Ljubljana, sedežni red urejajo (bivši_e) hostesniki in hostese, blagajna zbira prostovoljne prispevke za gradbo nove stavbe in prodaja merč, gradbeniki in člani PGD skrbijo za varnost dogodkov na ruševinah.

1. Repa

Hostesna služba poskrbi, da vsi gledalci najdejo svoja
sedišča in ugasnejo mobilne telefone. Trušč občinstva se
poleže.

Na ruševine Drame se usede Janez Škof in na harmoniko
zaigra in zapoje svojo avtorsko skladbo
Repa.

Pesem je, za tiste, ki je ne poznate, dostopna na jutubu.¹
Ali pa o besedilu povprašajte kar avtorja samega,
zagotovo je nekje v bližini.

Ko se pesem začne, Joži, dolgoletna lastnica internega
lokala, in Vesna, aktualna lastnica internega lokala, med
občinstvo in nastopajoče začneta deliti kozarce viskija. To
traja do konca proslave, njun namen je čim bolj opiti vse
prisotne; občinstvo in nastopajoče.

Bolj čustveni člani ansambla SNG Drama Ljubljana
glasno hlipajo.

Celotno proslavo in sprevod divje fotografira Mediaspeed.

Trajanje: 10 minut.

1 Škof, Janez. *Repa* (online). 2009. Citirano 2023. Dostopno na
naslovu: <https://www.youtube.com/watch?v=fLmcueacWR4>.

2. Nagovor tišine

Na prizorišče prihlipa Vesna Jurca Tadel. Postavi se pred mikrofon in na plano potegne govor.

Šepetalka napove minuto tišine.

Minuta tišine.

Šepetalka povabi govorko, da odide z odra.

Vesna Jurca Tadel odloži neprebrani govor na ruševine in odide z odra.

Na prizorišče prihlipa Asta Vrečko. Postavi se pred mikrofon in na plano potegne govor.

Šepetalka napove minuto tišine.

Minuta tišine.

Šepetalka povabi govorko, da odide z odra.

Asta Vrečko odloži neprebrani govor na ruševine in odide z odra.

Na prizorišče prihlipa Nataša Pirc Musar. Postavi se pred mikrofon in na plano potegne govor.

Šepetalka napove minuto tišine.

Minuta tišine.

Šepetalka povabi govorko, da odide z odra.

Nataša Pirc Musar odloži neprebrani govor na ruševine in odide z odra.

Trajanje: 10 minut.

3. Ti ne boš nikoli vrba

Šepetalka napove naslednjo točko.

Upokojeni člani ansambla se v morda že nekoliko opitem žuborižu vrnejo na oder, kjer so nekoč stali. Tik ob korenine podrtega kostanja.

Postavijo se v zborček in zapojejo uglasben odsek pesmi *Vrba* Gregorja Strniša, v glasbeni opremi Jurija Aliča.

Ker so nekateri člani že precej časa upokojeni, lahko pozabljajo besedilo in mešajo kitice. Gaja Pöschl strumno prišepetava in, kadar se spozabi, komentira v mikrofona.

Gregor Strniša: *Vrba* (izbrani prirejeni odsek)²

Ti se ne boš nikol podrla, ker se tud kostanj ne podre.

– Tu je nekoč stal en kostanj, pravi kdo in gre naprej.

Ampak ob neskončni reki, ki za njim temni, Šumi, v lastni lepi listni kletki isti kostanj še stoji.

To je živa čarovnija zemlje, vode in neba, da sekira, ki ubija, nikdar nič ne pokonča.

Smo v začaranem kraljestvu zveste zemlje, strogih zvezd.

– Bela hiša v belem mestu, ne palača do nebes.

Kjer stoji vitka palača, je nekoč raslo drevo.

Ne, skoz stene, okna, vrata, kostanj še zmeraj sega v noč.

In zato plava palača v noči včasih ko privid.

Vsak trd in zelen divji kostanj ruši, ropa beli zid.

2 Strniša, Gregor. *Vesolje*. Cankarjeva založba, 1983. Str. 133–142.

*Kdaj pa kdaj v deževni pomladi, ko greš po mestu naokrog,
zaznaš bežen dotik živali, v dlani za hip začutiš Rog.
V sami senci režijske mize – pazi, da ne stopiš vanj –
stoji iglasto mravljišče in za tabo skorjast strah.
Teče starodavna reka, stara kakor grad nad njo.
Tudi ta roka in ta gesta bo, ko Drame več ne bo.*

Ves ta čas spotlajt osvetljuje štor padlega kostanja med
ruševinami.

Iz občinstva lahko slišimo Jurija Zrneca, ki glasno poje
z njimi. Vesna Jurca Tadel glasno joka in se usekuje.
Jurij Alič krinda.

Trajanje: 15 minut.

4. Od A do Č

Na oder prikoraka izr. prof. dr. Aldo Milohnič. Ima pripravljen govor o zgodovini stavbe SNG Drama Ljubljana in njenem pomenu za slovensko gledališče nasploh, a začne z anekdoto, ki se prelije v govor o njegovih izkušnjah v Drami. Doda še nekaj drugih postranskih informacij, morda o ženi in sinu, ki ljubeče ploskata iz občinstva.

Dr. Milohnič temeljito in kritično razloži zgodovino Drame in slovenskega gledališča nasploh.

Primer odseka govora:³

Zanimivo je, da – vsaj v teoriji – v avtoritarnih režimih politični škandali niso tako pogosti kot v demokratičnih. Seveda ne zato, ker v teh režimih ne bi obstajali družbeni konflikti, temveč zato, ker ne poznajo instance javnosti, ki je predpogoj, da se škandal sploh zgodi. Upoštevajoč to tezo bi morda lahko sklepali, da je za družbo dobro, če je preprejena s političnimi škandali, saj bi bila pogostost škandalov eno od meril njene demokratičnosti. A to bi bila vendarle teoretsko vulgarna in analitično naivna interpretacija, kajti politični škandali imajo tudi družbeno škodljive posledice. Težava s škandali (tudi gledališkimi) je namreč v tem, da navadno ne prispevajo k politični aktivaciji državljanov, temveč imajo v

3 Milohnič, Aldo. *Gledališče upora*. Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2021. Str. 126–127.

končni konsekvenci prav nasproten učinek – utrjujejo njihovo politično apatičnost. /.../ Politično gledališče je koncept, ki je po eni strani odprl neko novo epistemološko polje v teoriji scenskih umetnosti, po drugi strani pa je to polje prepredeno s številnimi pastmi, ki izhajajo iz njegove inherentne protislovnosti. Na to so opozorili že mnogi, ki so se ukvarjali s tako imenovano politično, angažirano ali subverzivno umetnostjo; med prodornejšimi novejšimi prispevki na to temo, ki so izšli v Sloveniji, je npr. članek Lidije Radojević, ki pravi, da je »to, kar se danes izdaja za politično umetnost, prej kot nekakšen emancipacijski prostor, mesto sprave, kjer je dovoljeno povedati karkoli, izraziti nestrinjanje z družbeno ureditvijo, torej mesto, ki nadomešča resen družbeni upor, delegacija, ki naredi nekaj namesto nas, ki zadovolji tako tiste, ki vladajo (umetniška svoboda je neodtujljiva), kot tiste, ki imajo radi revolucijo s kavča«. Gledališke kulise nikoli niso bile, in tudi ne morejo biti, revolucionarne barikade, a to seveda še ne pomeni, da so gledališčniki nujno in po definiciji salonski revolucionarji. /.../ Današnji umetniki, ki delujejo v demokratičnih državah, se lahko pri svojem ustvarjanju sklicujejo na ustavno zagotovljene pravice in svoboščine, kar je nedvomno velik civilizacijski dosežek, vendar ima na žalost tudi to svoje slabe strani. Sodobni umetnik je namreč ujet v primež pravne ureditve, ki mu z vsakim novim predpisom zabije količek v ograjo umetnostnega vrtička in se mu hkrati dobrika s priznavanjem posebnih, samo njemu lastnih pravic, ki jim sam pravim funkcionalna umetniška imuniteta. /.../ A dokler bo obstajala širša nesvoboda, so tudi vse partikularne svobode, vključno s tisto umetniškega

ustvarjanja, samo pesek v oči in pogosto, žal, samo priročen izgovor za zatiranje družbe kot celote. To je torej limes, ki ga politično gledališče redkokdaj prestopi, ne le zato, ker samo tega ne bi bilo sposobno narediti, temveč tudi zato, ker bi ta preskok moralo narediti skupaj s svojim občinstvom.

Trajanje: od 20 minut do 4 ure.

5. London Bridge

Ko se naveliča govora, igralec Jurij Zrnec skoči na oder in z njega izrine dr. Milohniča. To stori z glasno in humorno interpretacijo pesmi *London Bridge Is Falling Down*. Ko konča, požanje bučen aplavz in stoječe ovacije.

*London Bridge is falling down
Falling down, falling down
London Bridge is falling down
My fair lady*

*Build it up with iron bars
Iron bars, iron bars
Build it up with iron bars
My fair lady*

*Iron bars will bend and break
Bend and break, bend and break
Iron bars will bend and break
My fair lady*

*Build it up with gold and silver
Gold and silver, gold and silver
Build it up with gold and silver
My fair lady*

*Gold and silver we've not got
We've not got, we've not got
Gold and silver we've not got
My fair lady*

*London Bridge is falling down
Falling down, falling down
London Bridge is falling down
My fair lady*

Dr. Milohnič med tem svoj govor nadaljuje pod odrom in ga zavzeto razlaga nekoč navdušenemu, a z nadaljevanjem študija vedno bolj strtemu študentu režije Marku Rengeu.

Trajanje: 15 minut.

6. Prah si, v prah se povrneš

Na oder prikorakajo vsi še živeči ministri_ ce za kulturo in vsi_ e še živeči_ e ravnatelj_ ce Drame.

Vsak v rokah nosi pepel enega od umrlih velikanov Drame (nujno sta prisotna oba Šugmana). Pepel drug za drugim raztresajo v ruševine, govoreč mantro *dramatik dramatično dramo do dna*.

Med dogodkom igralec Aljaž Jovanović izvaja tradicionalno mongolsko petje iz grla na glasbeno opremo Jurija Aliča.

Predstavniki Drame in predstavniki ljudstva namesto žalnih besed zelo hitro začnejo podajati lastna opravičila, zakaj pod njimi obnova Drame ni bila mogoča in zakaj je ravno pod njimi umrlo toliko dobrih igralcev, čistilk, delavcev, dramaturginj ... Prepričevanje je vedno bolj burno in vedno bolj spominja na predvolilna soočenja.

Primer izgovorov:⁴

Ta hiša je bila neprimerna, še preden je prišel ta minister. Govorilo se je, da ministrstvo ni reagiralo na vdor vode v Dramo, kar seveda ni res. Javnost je treba obvestiti, da je ministrstvo reagiralo takoj in je poslalo izvedenca ter plačalo

4 K. M. za STA. »Simoniti: Ta hiša je bila neprimerna, še preden je prišel ta minister.« *Ni* (online). Citirano 2023. Dostopno na: <https://ni1info.si/novice/slovenija/simoniti-ta-hisa-je-bila-neprimerna-se-preden-je-prisel-ta-minister/>

330.000 evrov, da se izvede ta sanacija. Zdaj bomo videli, kako naprej. Kar ima hiša zagotovljeno, so tiste osnove, da lahko deluje nemoteno v okvirih, ki so bili dani že pred tem.

Aljaž Jovanović začne prižigati sveče. Člani PGD popenijo, ker je na ruševinah to res nevarno. Kljub opozorilom Jovanović ne odneha, temveč gasilcem razlaga o pomenu odpiranja čaker. Člani PGD igralca kljub burnemu upiranju zaprejo v gasilski avto, kjer ostane in žalostno poje iz grla do naslednjega dne oziroma dokler ne ostane brez glasu ali grla.

Svečanost osrednjega dogodka se prelevi v vsesplošen prepir ali valjanje po pepelu umrlih igralcev. Kdo od prisotnih zakrvavi, na splošno pa pretiravajo bolj kot nogometaši.

Trušč spet privabi Zrneca, ki se vrne k prej peti pesmi.

Šepetalka Gaja Pöschl pokliče policijo.

Trajanje: 25 minut.

Naslednji dogodki sledijo tesno drug drugemu in trajajo simultano, v različnih globinah prizorišča.

7. Falling Down

Jurij Zrnec torej spet skoči na oder in Gaji Pöschl ukrade mikrofon. Napovedovanje postaja nemogoče, Gaja se dere na vsa pljuča. Zrnec glasno in strumno na mikrofon poje *London Bridge Is Falling Down*. Pesem ponavlja in ponavlja in flirta z občinstvom, nagovarja vladne predstavnike, mogoče je pohanega piščanca, ki ga je pripravila Vesna, Joži pa mu ves čas dotaka pijačo.

Dr. Milohnić med občinstvom nadaljuje govor.

*London Bridge is falling down
Falling down, falling down
London Bridge is falling down
My fair lady*

*Build it up with iron bars
Iron bars, iron bars
Build it up with iron bars
My fair lady*

*Iron bars will bend and break
Bend and break, bend and break
Iron bars will bend and break
My fair lady*

*Build it up with gold and silver
Gold and silver, gold and silver
Build it up with gold and silver
My fair lady*

*Gold and silver we've not got
We've not got, we've not got
Gold and silver we've not got
My fair lady*

*London Bridge is falling down
Falling down, falling down
London Bridge is falling down
My fair lady*

Trajanje: do prekinitve.

8. Vidno nevidne

Na oder priteče Eva Kraševc in poskuša imeti govor, ki bi umiril situacijo. Preden spregovori, na oder pritečeta Mojca Kranjc in Darja Dominkuš, ki se čutita dolžni, da pripomoreta k debati o gledališču in racionalizaciji situacije oziroma da jo prevzameta.

Nivo pasivne agresije skokovito naraste.

Nobena od omenjenih oseb se ne moti v zavzetju svoje pozicije.

Primer govora:⁵

Drama je zame posebno gledališče, zato objektivno težko ocenjujem njen trenutni položaj. Gre za gledališče, ki nosi težo nacionalnega, kar je svojevrstna odgovornost. Drama je nastala v specifičnem zgodovinskem trenutku, takrat je imelo gledališče še nekoliko drugačno poslanstvo kot sedaj, in s tem tudi družbeno vlogo. Mislim, da se je od takrat marsikaj spremenilo in tudi vloga nacionalnega gledališča je potrebno ponovno premisliti v vsakem obdobju tudi glede na čas in družbeno-politične okoliščine. V družbi trenutno zaznavam porast konservativnosti, morda je to eden od odgovorov na

5 Bunderla, Anja: »Zaćaranost z dramaturgijo ali Eva Kraševc.« Intervju. *SiGledal*, 20. 12. 2013. Citirano 2023. Dostopno na: <https://veza.sigledal.org/prispevki/zacaranost-z-dramaturgijo-ali-eva-krasevec/>

*vsesplošno negotovost in strahove, ki jih doživljamo. Jaz ne maram konservativizma. Ne v življenju, ne v gledališču.*⁶

Kaj govorita Mojca Kranjc in Darja Dominkuš, je vseeno, saj je (če nadalje navajam zgornji intervju) dramaturgija eden najbolj spregledanih poklicev v gledališču in je najboljša, če je neopazna. Poleg tega je ključno, da se medijsko izpostavi zgolj mlada generacija.

Zrnec nekje na prizorišču poje.

Politiki se tepejo.

Dr. Milohnič med občinstvom razlaga.

Alič poskuša popraviti tonalnost situacije.

Gaja Pöschl v ozadju dogajanje divje komentira
na Instagramu.

Trajanje: 20 minut.

6 Ker gre za citirano besedilo, lektorski popravki za ta odstavek in za vsa sledeča citirana besedila niso bili sprejeti.

9. Hlapčevalke

Na prizorišče prisopiha Tatjana Stanič, za sabo vodi Arkota, ki ima v rokah kup tekstov. Vsem v roke da tekst in nakaže, naj berejo, kot je treba.

Kratka tišina, ko Zrnec pije in ne more hkrati peti.

Dramaturginje in lektorja začnejo brati tekst, sestavljen iz odlomkov Cankarjevih dram.

Besedilo govori o hlapčevanju in vodenju slovenskega naroda in o hrepenenju, ki čaka na drugi strani mostu.

Primer besedila:

Primer besedila ne bom vstavljala, saj je popolnoma jasno, da celotna dramaturško-lektorska zasedba SNG Drama Ljubljana zmore napraviti satirično sintezo Cankarjevih besedil precej bolje od v tekst vpisanega fikcijskega lika avtorice, zaradi česar se jim ta globoko klanja in jim prepušča popolno svobodo grajenja tega prizora.

Igralke Polona Juh, Nataša Barbara Gračner in druge »dive« ter »divani« Drame užaljeno komentirajo iz občinstva, da je nastopanje v njihovi domeni, in posegajo po pijači.